

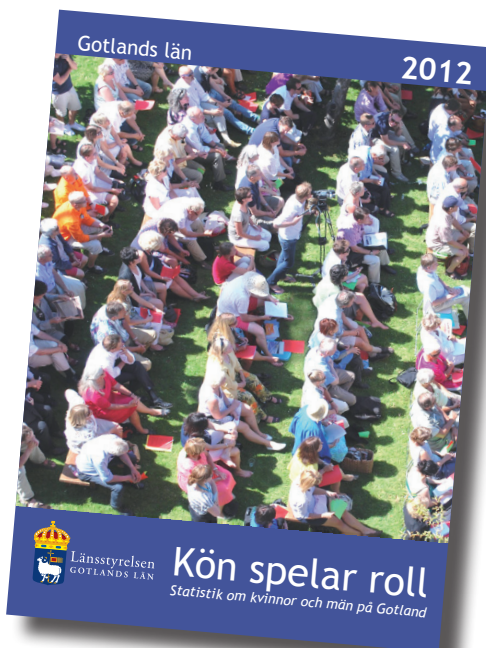

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Kommentarer och användarguide till ”Kön spelar roll”

Detta häfte innehåller:

Kommentarer och användarguide till den könsuppdelade statistiken i häftet *Kön spelar roll - 2012* samt tips på hur statistikhäftet kan användas av t.ex. skolor, arbetsplatser och föreningar.

PUBLICERAD: 2012

TITEL: Kön spelar roll - Kommentarer och användarguide

OMSLAGSBILD: Statistikfoldern "Kön spelar roll", 2012.

FÖRFATTARE: Elin Turesson, Länsstyrelsen i Gotlands län

UTGIVARE: Länsstyrelsen i Gotlands län

TRYCKERI: Länsstyrelsen i Gotlands län, Visby

ANDRA FORMAT: Publikationen finns även i digitalt format och kan hämtas på

Länsstyrelsens i Gotlands läns webbplats: www.lansstyrelsen.se/gotland

Är Gotland jämställt?

Länsstyrelsen ska på uppdrag av regeringen att främja jämställdhet i länet. Det gör vi bland annat genom att stödja olika aktörer, hålla utbildningar och ta fram kunskapsunderlag. För att kunna integrera jämställdhet i olika verksamheter är könsuppdelad statistik ett avgörande underlag för att kunna göra analyser och åtgärder. År 2005 gav Länsstyrelsen ut den första lathunden med regional statistik i en fickfolder kallad "Kön spelar roll". Nu publicerar vi den fjärde foldern med statistik om hur kvinnor och män, flickor och pojkar har det på Gotland. Men enbart siffror i sig räcker inte utan en analys av dem är nödvändig för att se hur jämställdheten utvecklas i länet. Statistiken för Gotland tas fram av Statistiska centralbyrån och motsvarande statistik finns också på nationell nivå. Statistiken visar olika samhällsområden som är viktiga för länets utveckling.

I detta häfte kan du läsa en kort analys av jämställdheten på Gotland utifrån statistiken i häftet med exempel på positiva utvecklingstendenser och områden där skillnaderna står stilla eller har utvecklats negativt. I slutet finns dessutom tips på hur du kan använda statistikhäftet för t.ex. diskussioner på arbetsplatsträffen, i klassrummet eller på föreningsmötet.

Vid utbildningar och seminarier är det ofta någon i publiken som ställer frågan: "Är Gotland jämställt?" eller "Hur jämställt är Gotland i jämförelse med resten av Sverige?" Frågan är lika komplex att svara på som antal variabler i SCB:s statistikdatabas. Vad är jämställdhet? Många har en egen definition av vad jämställdhet är. Vid ett seminarium på Svenskundervisning för invandrare (SFI) svarade alla att Sverige är ett jämställt land för "här får alla, även flickor, gå i skolan". Medan om en frågar någon annan blir svaret att Sverige inte är ett jämställt land "för här finns osakliga löneskillnader".

Flera brukar också säga att i Sverige har vi jämställdhet på "pappret" genom att lagar och regler är lika och förbjuder t.ex. diskriminering. Men jämställdhet handlar inte bara om vad som står på pappret, utan hur vi beter oss och bemöter varandra, vilka attityder vi har och hur det påverkar vår syn på hur flickor och pojkar, kvinnor och män ska/får leva sina liv. Men kan vi då inte säga något alls om hur jämställt Gotland är? Jo, utifrån de jämställdhetspolitiska målen kan vi följa någon typ av utveckling. Siffror kan visa på tendenser, problemområden och framgångsområden.

Jämställdhetsmål

Målen för jämställdhetspolitiken i Sverige är följande:

Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Följande delmål anger inriktningen av arbetet för jämställdhet:

En jämn fördelning av makt och inflytande: Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.

Ekonomisk jämställdhet: Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk jämställdhet livet ut.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet: Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra: Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Snabbare förändring behövs

På flera områden har utvecklingen varit positiv och i mångt och mycket har vi ett mer jämställt samhälle idag än för femtio år sedan. Men på flera områden återstår stora skillnader och en snabbare förändring krävs. Här är några exempel:

- Uttaget av föräldraförsäkringen: utvecklingen är positiv, men det går långsamt och skillnaderna är fortfarande stora.
- Löneskillnaderna: skillnaderna mellan kvinnors och mäns löner är fortsatt stora.
- Könsfördelningen bland chefer i näringslivet: en liten förbättring har skett, men skillnaderna är fortsatt stora.
- Könsfördelning bland ledamöter i kommunala bolag: i vissa bolag är det fortfarande för stora skillnader i antal kvinnor och män. Positivt är dock att antalet ordföranden som är kvinnor har ökat.
- Anmällda misshandelsbrott och skillnaderna i vilken typ av våld män och kvinnor utsätts för ser ut på ungefär samma sätt som tidigare. Antalet kvinnor som anmäls för misshandelsbrott har ökat, men andelen män är fortsatt i förkrossande majoritet. Mäns våld mot andra män och mäns våld mot kvinnor är ett fortsatt stort problem.

Hur är det för män och kvinnor att bo på landsbygden?

Det bor fortfarande fler män än kvinnor utanför Visby tätort. Andelen har minskat något för både kvinnor och män sedan 2005.

Hur ser förutsättningarna ut för kvinnor och män att bo på landsbygden? Både kvinnor och män flyttar från landsbygden, men kvinnor flyttar tidigare. Vad kan det bero på?

Andelen ensamstående män med barn har sedan första statistikåret 2005 ökat från 0 % till 1 % av alla hushåll. Samma siffra för ensamstående kvinnor med barn är 4 % av alla hushåll. Den vanligaste typen av hushåll är ensamstående man utan barn som utgör 29 % av alla hushåll i länet.

Kan en liten ökning i andelen ensamstående män vara ett tecken på att fler män tar ett större ansvar för föräldraskapet?

Flickor flyttar hemifrån tidigare än pojkar

Bland 28-åringarna bodde år 2011 19 % av männen och 10 % av kvinnorna hemma hos sina föräldrar. Skillnaden mellan unga män och kvinnor när det gäller att bo hemma har varit stora under många år.

Vad beror det på att pojkarna flyttar hemifrån senare än flickorna?

Foto: Kicki Scheller

En delad gymnasieskola

I statistiken över avgångna elever från gymnasieskolan ser vi att den fortfarande är starkt könsuppdelad. Av de tio största gymnasieprogrammen är det fyra stycken där fördelningen av flickor och pojkar är inom spannet 40/60 %. Av de tio programmen är det fordonsprogrammet och barn- och fritidsprogrammet som är mest ojämnt fördelade. Teknikprogrammet är det program som visat en stor positiv förändring genom att gå från 10 % flickor och 90 % pojkar läsåret 2008/2009 till 39 % flickor och 61 % pojkar läsåret 2010/2011. (s.18.)

Vad är det som styr flickors och pojkars val till gymnasiet? Vilka effekter får det att kvinnor och män studerar inom olika områden?

Utbildning – bara för kvinnor?

Omkring dubbelt så många kvinnor som män deltar i kommunal vuxenutbildning (Komvux). Andel med eftergymnasial utbildning är högre bland kvinnor än bland män. Skillnaden är störst utanför Visby tätort där 37 % av kvinnorna har eftergymnasial utbildning och 22 % av männen (ålder 24-44 år). Andelen kvinnor och män som börjar på högskolan skiljer sig åt. Läsåret 2003/2004 började 30 % av alla män i länet på högskolan medan 39 % av kvinnorna började. 2010/2011 började 25 % av männen och 51 % av kvinnorna att studera på högskola/universitet. Andelen av kvinnorna som utbildar sig ökar, men andelen av männen minskar.

Varför utbildar sig inte män lika mycket som kvinnor? Vad kan det få för effekter att män utbildar sig mindre och kvinnor mer?

Olika förutsättningar och villkor på arbetsmarknaden för kvinnor och män?

Titta på tabellerna om "förvärvsarbetande efter sektor" (s. 26) och "de 30 största yrkena i länet" (s. 27). I tabellen om deltidsarbetslösa och timanställda (s. 32) ser vi att fler kvinnor än män är deltidsarbetslösa och arbetar som timanställda. Den öppna arbetslösheten (s. 34) har sedan 2001 varit högre bland män än bland kvinnor (förutom år 2011).

Hur tror du villkoren för kvinnor och män ser ut på arbetsmarknaden? Vad är lika och vad skiljer?

Kvinnor jobbar i större utsträckning i offentlig sektor än vad män gör. Inom flera yrkesgrupper är det fortfarande stor ojämnhet i könsfördelningen. Titta t.ex. fördelningen av män och kvinnor i följande yrken: Vård- och omsorgspersonal, byggnads- och anläggningsarbetare, kontorspersonal, grundskollärare, sjuksköterskor, företagsekonomer, bokförings- och redovisningsassistenter? (s.27)

Varför jobbar inte män i offentlig sektor lika mycket som kvinnor gör? Vad kan det få för effekter?

Varför är det så ojämn könsfördelning inom vissa yrken?

Av alla som får ekonomiskt bistånd är ensamstående män utan barn vanligast. Därefter kommer ensamstående kvinnor utan barn.

Vad beror det på att ensamstående män utan barn är den vanligaste biståndstagaren?

Fortsatt mycket deltidsarbete för kvinnor

Sedan 1990 har andelen kvinnor som arbetar heltid ökat, men jämfört med män jobbar kvinnor fortfarande i mycket större utsträckning deltid.

Vad beror det på att män jobbar heltid i större utsträckning än kvinnor? Vad får det för effekter att kvinnor deltidsarbetar mer?

Pappa och mamma jobbar (o)lika

Användningen av föräldraförsäkringen har sedan 2005 gått i en positiv riktning. 2005 tog kvinnor ut 80 av dagarna och män 20 % medan siffrorna år 2011 var att kvinnor tog ut 74 % av dagarna och män 26 % av dagarna. Den tillfälliga vården av barn ("VAB") är något jämnare fördelat, men ingen förändring har skett sedan 2005. Kvinnor tar ut 62 % av dagarna och män 38 % av dagarna.

Vad krävs för att den positiva utvecklingen för uttaget av föräldraledigheten ska fortsätta och gå snabbare?

Gör arbetsgivare tillräckligt för att underlätta för både kvinnor och män att kombinera förvärvsarbete och föräldraskap?

Män tjänar mer än kvinnor

Sedan 2005 har skillnaderna i medelinkomst (sammanräknad förvärvsinkomst, s. 35) för kvinnor och män inte minskat. Män har 2 990 kronor mer i genomsnittlig månadslön än kvinnor inom samma yrkesområde i de 10 största yrkesgrupperna i länet (s. 36). I gruppen drift- och verksamhetschefer är skillnaden störst. Män tjänar där i genomsnitt 7 300 kronor mer än kvinnor.

Vad kan arbetsmarknadens parter göra för att minska löneskillnaderna mellan män och kvinnor?

All makt utgår från folket?

Vårt demokratiska system bygger på att makten utgår från medborgarna. Genom representation i olika församlingar ska folket representeras. Men vilka är det som representerar den gotländska befolkningen? Majoriteten av ledamöterna i de kommunala bolagen är män, likaså i regionstyrelsen. I regionfullmäktige däremot är det något fler kvinnor än män. Majoriteten av cheferna i offentlig sektor är kvinnor (58 % kvinnor och 42 % män). I näringslivet är en stor majoritet av cheferna män (29 % kvinnor och 71 % män).

Vad beror det på att antalet män som är chefer i näringslivet är så många?

Hur kan det påverka samhället att det är så ojämn könsfördelning bland dem som har makt i näringslivet?

(O)jämn (o)hälsa

Kvinnor har högre ohälsotal än män (s. 38). Men på senare år har talen sjunkit både för män och för kvinnor. 2010 var dock ohälsotalen för kvinnor högre i länet än i riket, till skillnad från innan.

Varför är mäns ohälsotal lägre än kvinnors? Vilka effekter kan det få att kvinnors ohälsotal är högre?

Andelen med riskabla alkoholvanor är högre bland män än bland kvinnor. Andelen kvinnor ökar dock. Vad kan det bero på?

Andelen som röker dagligen är högre bland kvinnor än bland män. Både bland kvinnor och bland män är andelen högre i länet än i riket. Vad kan det bero på?

Våldsamma skillnader

Unga män är de som utsätts mest för våld. Äldre kvinnor är de som är mest oroliga för att bli utsatta för våld.

Vad kan oro för våld få för konsekvenser för en person? Varför är inte unga män mer oroliga för att bli utsatta för våld?

Statistiken över de misshandelsbrott som anmäls visar att män och kvinnor utsätts för våld på olika sätt och platser. Kvinnor utsätts främst för misshandel inomhus av en person som hon är bekant med medan män främst utsätts för misshandel utomhus av någon de inte känner.

Varför tror du det är så här? Vilken roll kan det spela var misshandeln sker och vem som utövar misshandeln?

Så här kan du använda fickboken

Här följer några tips på hur du kan använda statistikhäftet med övningar och diskussionsfrågor. Du kan beställa flera exemplar av statistikhäftet från Länsstyrelsen, t.ex. en klassuppsättning. Alla övningarna kan göras som skrivövningar eller diskussionsövningar.

1. Diskutera och fundera

I texten i detta häfte finns frågor i kursiv och fetstilt text. Fundera, diskutera och analysera utifrån dem.

2. Varför skiljer det?

Välj själv ut några områden där det skiljer mycket mellan kvinnor och män och diskutera/analysera:

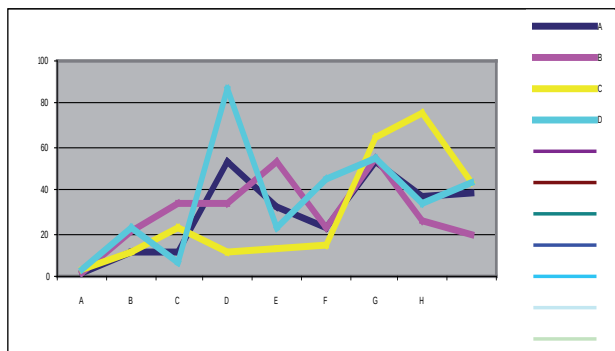
- Vad beror skillnaden på?
- Vad kan göras för att ändra det?
- Vem kan göra något?

3. Effekter av jämn könsfördelning?

Välj ut några områden där det skiljer mycket mellan kvinnor och män och diskutera/analysera vilka positiva effekter det skulle få om det var mer jämnt mellan kvinnor och män? T.ex. vilka positiva effekter skulle det få om könsfördelningen bland chefer i näringslivet skulle vara mer jämn (se sida 45)? Eller jämför tabellen om elever med slutbetyg från gymnasiet (s. 18) och tabellen med de 30 största yrkena i länet (s. 27) och diskutera effekterna av den ojämna könsfördelningen.

4. Gör din egen statistik

Välj en fråga eller ett område och gör en undersökning i din grupp/klass/skola/arbetslag och dela upp siffrorna på flickor och pojkar, kvinnor och män. Analysera och diskutera resultatet!

5. Jämställdhetsminister för en dag

Om du var Sveriges jämställdhetsminister för en dag – vad skulle du göra då? Utgå från uppgifterna som finns i häftet, men också från dina egna och andras erfarenheter.

Tips på var du kan hitta fler övningar och läsa mer om jämställdhet

Hur utvecklas Gotland ur ett jämställdhetsperspektiv?, PM från 2010 med diskussionsfrågor.

http://www.lansstyrelsen.se/gotland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/jamstalldhet/pm_jamstalldhetsstatistik_2010_06_28.pdf

Leka Jämt, en kortlek med frågor att diskutera.

<http://www.lansstyrelsen.se/gotland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/jamstalldhet/kortlek.pdf>

Jämemo, ett memory där ord och bild kompletterar varandra och öppnar för samtal och reflektioner. Region Gotland

<http://www.gotland.se/imcms/50572>

Problem eller möjlighet - spelet om makt och kön i vår vardag, Athena spel, Umeå kommun och Länsstyrelsen i Västerbotten.

<http://www.athenaspel.se/home.html>

BRYT - ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synnerhet, RFSL Ungdom

http://www.rfslungdom.se/sites/default/files/bryt_upplaga3.pdf

Värdegrunden jämt,

http://www.lansstyrelsen.se/gotland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/jamstalldhet/vardegrunden_jamt.pdf

Detta häfte är ett komplement till fickboken med könsuppdelad statistik "Kön spelar roll".

Här kan du läsa kommentarer till statistiken och få tips på hur du kan använda fickboken.

Vill du lära mer om jämställdhet?

Gå in på Länsstyrelsens hemsida. Där kan du läsa om kommuner och landstings ansvar för jämställdhet, få tips på metoder för jämställdhetsarbete och länkar där du kan läsa ännu mer.